

Theorieën over een formele benadering van expressieven

Mayon Bongers

4134877

17 april 2017

Begeleider: Rick Nouwen

Tweede beoordelaar: Johannes Korbmacher

Bachelor Kunstmatige Intelligentie, UU

7,5 ECTS

Samenvatting

De formele semantiek heeft expressieven lange tijd genegeerd. Er werd gedacht dat het niet nodig was om een formele theorie te ontwikkelen voor deze woordsoort. De ideeën hierover zijn echter veranderd, onder andere door inzichten van Kaplan (2004), en er wordt nu onderzoek gedaan naar een manier om een formele theorie voor expressieven te formuleren. De meningen over hoe deze theorie eruit zou moeten zien zijn verdeeld. Het feit dat de term ‘expressieven’ lastig te omschrijven is, bemoeilijkt het formuleren van een formele theorie. Potts (2007) stelt voor om expressieven te behandelen als aparte woordgroep en een extra expressieve dimensie toe te voegen aan de formele semantische theorie. Dit idee wordt echter niet door iedereen onderschreven. Geurts (2007) en Schlenker (2007) beargumenteren dat expressieven geen aparte woordgroep zijn. Schlenker (2007) stelt dat expressieven vallen onder de presupposities. In dit onderzoek worden beide theorieën uitgediept en tegenover elkaar gezet. Daarnaast wordt er op basis van de genoemde theorieën onderzocht waar mogelijke verbeterpunten zitten voor het onderzoek naar expressieven.

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1 – Inleiding: Wat zijn expressieven en waarom moeten we er iets mee?	Pagina 2
Hoofdstuk 2 – De theorie van Potts (2007)	Pagina 5
2.1. <i>Expressieven als aparte woordgroep: de onderscheidende eigenschappen</i>	Pagina 5
2.2 <i>Expressieven en projectie</i>	Pagina 7
Hoofdstuk 3 – Expressieven, presupposities en projectie	Pagina 9
3.1 <i>Wat zijn presupposities?</i>	Pagina 9
3.2 <i>Expressieven vormen geen aparte woordgroep</i>	Pagina 10
3.3 <i>Reflectie: Expressieven projecteren toch niet altijd</i>	Pagina 11
3.4 <i>Expressieven zijn selffulfilling presupposities</i>	Pagina 13
Hoofdstuk 4 – Waar de theorieën tekort schieten	Pagina 15
4.1 – <i>Onderscheid maken binnen expressieven</i>	Pagina 15
4.2 – <i>De invloed van verschillende soorten expressieven</i>	Pagina 16
Hoofdstuk 5 – Conclusie	Pagina 19
Bibliografie	Pagina 21

Hoofdstuk 1 – Inleiding: Wat zijn expressieven en waarom moeten we er iets mee?

De semantiek heeft lange tijd alleen aandacht besteed aan uitdrukkingen die *descriptief* zijn. Dit zijn woorden of uitdrukkingen die beschrijvend zijn. De semantiek besteedde alleen aandacht aan deze woorden, omdat descriptieve woorden op een duidelijke manier bijdragen aan de waarheidscondities van de zin waarin ze staan. Descriptieve woorden houden zich ook aan het centrale begrip van de semantiek: compositionaliteit. Compositionaliteit houdt in dat de betekenis van een zin wordt bepaald door de betekenis van zijn delen en de manier waarop deze delen zijn samengesteld. Met andere woorden: een zin krijgt betekenis door de woorden waaruit deze bestaat en de manier waarop deze woorden gecombineerd worden. Alle woorden van een zin spelen dus een rol bij het bepalen van de betekenis van een zin en daarmee bij het bepalen van de waarheidscondities van een zin.

Maar deze principes gelden niet voor alle woordsoorten. Er is een grote groep woorden en uitdrukkingen die op het eerste gezicht niets bijdraagt aan de waarheidscondities van zinnen en zich niet houdt aan het principe van compositionaliteit. De term die vaak gebruikt wordt voor deze groep woorden is *expressieven*. Expressieven is een lastig te definiëren begrip. Het wordt in veel literatuur gebruikt, maar een sluitende definitie is niet te vinden. Ook bestaan er meerdere soorten expressieven. Hier ga ik door middel van een omschrijving en voorbeelden duidelijk proberen te maken wat expressieven zijn.

Expressieven zijn woorden die niet direct iets toevoegen aan de waarheidscondities van een zin. Ze houden zich dus niet aan het principe van compositionaliteit. Bekijk bijvoorbeeld onderstaand voorbeeld van een zin met een scheldwoord:

(1)

- a. Die verdomde stoel staat daar.
- b. Die stoel staat daar.

(1b) heeft dezelfde waarheidscondities als (1a). Het weglaten van het woord ‘verdomde’ heeft geen invloed gehad op de waarheidsconditionele inhoud van de zin. ‘Verdomde’ zou dus weggelaten kunnen worden in (1a), zonder dat de zin onbegrijpelijk wordt of iets anders zou betekenen. Maar het is niet zo dat ‘verdomde’ geen functie heeft. Het geeft een extra betekenis aan de zin, die is echter niet te vangen in waarheidscondities. Deze betekenis gaat buiten de compositionaliteit om. Die betekenis is een expressieve betekenis. In dit geval is de expressieve betekenis dat de spreker van (1a) een negatieve attitude heeft tegenover de stoel. Het weglaten van ‘verdomde’ zorgt dus niet voor een verandering in de waarheidscondities, maar wel voor het wegvallen van de expressieve betekenis van de zin. De expressieve betekenis wordt gegeven door de *expressieve inhoud* van de expressieve term. Woorden die alleen descriptief zijn, hebben geen expressieve inhoud, en geven daarom alleen *descriptieve* inhoud aan de zin. In (1b) staat geen expressieve term en heeft daarom alleen descriptieve inhoud. (1a) heeft vanwege de aanwezigheid van een expressieve term wel expressieve inhoud. ‘Verdomde’ in (1a) is een voorbeeld van een *expletive* of een overtollige expressief.¹

Maar er zijn meerdere soorten expressieven. Er zijn expressieven die zowel expressieve als descriptieve. Zo zijn er ook expressieven die wel bijdragen aan de waarheidscondities van een zin. Deze woorden hebben zowel expressieve als descriptieve inhoud. Zie bijvoorbeeld de volgende zinnen:

(2)

- a. Er staat een knol in de wei.
- b. Er staat een paard in de wei.

De betekenis van beide zinnen is hetzelfde, namelijk dat er een paard in de wei staat. In dit geval is het niet mogelijk de expressieve term ‘knol’ weg te laten. Dan krijg je de zin ‘Er staat een in de wei’ en dat is geen grammaticaal correcte Nederlandse zin. ‘Knol’ voegt wel iets toe aan de waarheidscondities van (2a), anders zou het mogelijk zijn om het woord weg te laten uit de zin. Maar ‘knol’ voegt niet alleen waarheidsconditionele inhoud toe aan de zin. De expressieve betekenis van ‘knol’ is namelijk anders dan die van ‘paard’. ‘Knol’ is een neerbuigend woord om een paard aan te

¹ Deze term wordt gebruikt in Gutzman (2013). Hier wordt de term *expletive use-conditional items (UCIs)* gebruikt. Vanwege consistentie gebruik ik hier ‘expressieve’ in plaats van ‘UCI’.

duiden. Net zoals in (1) voegt de expressieve term dus expressieve betekenis toe aan de zin. Maar zijn functie is anders dan de overtollige expressieve term uit voorbeeld (1), daarom kunnen we dit voorbeeld onderscheiden als een aparte soort expressieve. Deze worden door Gutzman (2013) aangeduid als *mixed* of gemengde expressieven.

Ik hoop dat op dit punt duidelijk is welk soort woorden aangeduid worden met de term expressieven. De uitleg zo ver is zeker geen volledige uitleg van het begrip expressieven, maar slechts een voorlopige illustratie van het concept zodat ik vervolgens duidelijk kan maken waarom ik over het onderwerp schrijf. Een verdere uitleg van expressieven zal gegeven worden in hoofdstuk 2. Ik wil nu eerst duidelijk maken waarom er onderzoek gedaan wordt naar dit fenomeen.

De semantiek heeft expressieven lange tijd genegeerd. Semantici vonden dat ze over dit soort uitdrukkingen niets konden en hoefden zeggen, omdat zij zich alleen bezig zouden moeten houden met taal die descriptief is. Dit is de houding van de formalistische traditie voortkomend uit het werk van onder andere Frege, Russell en Montague. Maar er is verandering gekomen in deze houding. Kaplan (2004) zag dat de formalisten gebruik konden maken van een idee van de anti-formalisten. Zij zijn er van overtuigd dat betekenis van een begrip bepaald wordt door hoe je het gebruikt: *'Meaning is use'*. Kaplan (2004) stelde dat in het geval van expressieven de waarheidscondities en de gebruikscondities niet uit elkaar te houden zijn. De vraag die je moet stellen om een expressieve term te bestuderen is dus niet 'Wat betekent deze expressieve term?', maar 'Wat zijn de condities waarin deze expressieve term gebruikt kan worden?'. Kaplan volgt de anti-formalisten in het idee dat het niet nodig is om de exacte betekenis van een expressieve term te kunnen uitleggen. De betekenis van een expressieve term wordt duidelijk in de manier waarop je hem gebruikt. Bijvoorbeeld het gebruik van het woord 'verdomde'. Het is niet mogelijk om een definitie van het woord te geven. De betekenis hangt af van de context waarin het gebruikt wordt en van wie het zegt. Kaplan (2004) voegt hieraan toe dat het noodzakelijk is om deze gebruikscondities te formaliseren om de interactie tussen gebruikscondities en waarheidscondities te kunnen beschrijven. Dus door het formaliseren van gebruikscondities van expressieven, wordt het mogelijk om op een formele semantische manier te kijken naar expressieven.

Kaplan (2004) stelt dat expressieven een plaats zouden moeten krijgen binnen de waarheidsconditionele semantiek. In deze scriptie ga ik onderzoeken hoe dit onderzoeksveld omgaat met het idee van een formele benadering van expressieven. De onderzoeksvraag die ik wil beantwoorden is: *Hoe kan de semantiek omgaan met de bijzondere eigenschappen van expressieven?* Het gedrag van expressieven wijkt af van bijvoorbeeld descriptieve woorden. Een formele theorie voor expressieven moet dit bijzondere gedrag kunnen vangen. Er zijn verschillende meningen over hoe de eigenschappen van expressieven beschreven moeten worden en over welke gevolgen dit heeft voor een formele theorie over expressieven. Potts (2007) behandelt expressieven als aparte woordgroep met specifieke eigenschappen en een apart formeel systeem. Anderen (Schlenker (2007), Geurts (2007)) zijn het hier niet mee eens en zien expressieven niet als aparte woordgroep. Schlenker (2007) stelt dat er al een klasse is waar expressieven inpassen: presupposities. Ik ga onderzoeken hoe beide meningen tot stand zijn gekomen en hoe sterk beide theorieën zijn. Naast de onderzoeksvraag, heb ik de volgende deelvragen geformuleerd: *Welke overwegingen worden er in de literatuur gegeven om expressieven wel of juist niet te rekenen als aparte woordgroep?* en *Hoe succesvol zijn de gegeven argumenten met betrekking tot het brede scala van expressie termen?*

Het semantisch systeem was lange tijd gebaseerd op woorden die compositionele betekenis hebben. Maar zoals uit bovenstaande beschrijving van expressieven is gebleken, is dit systeem niet volledig. Er zijn legio voorbeelden van zinnen die niet passen binnen het klassieke, formalistische semantische systeem. En daarom moest er iets veranderen in het semantisch systeem. Potts (2007) doet een op het eerste gezicht zorgvuldige en elegante poging. Hij formuleert eigenschappen en een formele theorie om expressieven te kunnen benaderen als aparte woordgroep en deze te kunnen integreren in het semantisch systeem. Dit idee zal ik in hoofdstuk 2 uiteenzetten. Maar Potts' idee stuit op kritieken. Ik zet in deze scriptie de theorie uit Potts (2007) tegenover het idee dat expressieven geen aparte woordgroep vormen. Dit doe ik aan de hand van Geurts (2007) en Schlenker (2007). Zij beargumenteren dat de eigenschappen die Potts (2007) gebruikt om expressieven te bestempelen als aparte woordgroep niet voldoende zijn om dit te doen. Vervolgens wil ik het idee van Schlenker (2007) dat expressieven kunnen vallen onder presupposities inbrengen als mogelijke tegenhanger van

het idee van Potts (2007). De argumenten van Geurts (2007) en Schlenker (2007) die ingaan tegen het idee van expressieven als aparte woordgroep en het idee van Schlenker worden in hoofdstuk 3 uitgewerkt. In hoofdstuk 4 zal ik aspect van beide theorieën bespreken waarin deze naar mijn idee tekort schieten. Dan volgt er nog een concluderend hoofdstuk waarin ik het onderzoek nog eens samenvat en suggesties doe voor verder onderzoek.

Deze inleiding wil ik afsluiten met uitleggen hoe dit onderzoek in relatie staat tot het vakgebied Artificiële Intelligentie (AI). Taal is een belangrijk onderdeel van AI, omdat taal een van de belangrijkste en meeste kenmerkende vaardigheden van de mens is. AI is geïnteresseerd in het zo goed mogelijk begrijpen en modelleren van de menselijke cognitie. Daarbij is het dus van belang dat er een goed begrip van de menselijke taalvermogens is. Dit maakt het mogelijk voor artificiële agenten (computers bijvoorbeeld) om natuurlijke taal te begrijpen en er mee te kunnen werken. Er is daarom al veel onderzoek gedaan naar de werking van taal. Daardoor zijn computers al goed in staat om informatie uit teksten te halen op basis van woordbetekenis en structuur van de tekst. Computers kunnen echter niet alle informatie uit tekst halen. Emotie is een voorbeeld van informatie die door een computer niet direct uit de structuur van een tekst te destilleren is. Dit wordt nu gedaan door middel van technieken die niet direct gebaseerd zijn op de structuur van taal zelf, zoals *Machine Learning*. Dergelijke technieken gebruiken grote hoeveelheden data om uitspraken te doen over specifieke gevallen. Dit gebeurt vaak door middel van statistische methodes.

Wat er mist bij technieken zoals Machine Learning, is dat ze geen voorspellingen kunnen doen. Ze hebben geen inzicht in de structuur van de taal en kunnen alleen aan de hand van statistische gegevens bepaalde waarschijnlijkheidsmarges geven. Ze kunnen niet dienen als een model om de taalvermogens van de mens inzichtelijk te maken en ze leren ons niet hoe structuur en grammatica van taal leiden tot emotie in taal. Emotie in taal wordt vaak geuit door middel van expressieven. Een formele theorie van expressieven kan er dus wel voor zorgen dat we een model kunnen formuleren dat ons leert hoe de structuur van taal leidt tot emotie in taal. Dit brengt ons dichterbij een volledig begrip van de menselijke taalvermogens.

Hoofdstuk 2 – De theorie van Potts (2007)

In dit hoofdstuk zal ik uitleggen wat de theorie van Potts (2007) over expressieven precies inhoudt. Eerst beschrijf ik de eigenschappen waardoor expressieven volgens Potts (2007) geclassificeerd kunnen worden als aparte woordgroep. Vervolgens zal ik de eigenschappen die het meeste van belang zijn voor het gedrag van expressieven uitgebreider bespreken.

2.1. Expressieven als aparte woordgroep: de onderscheidende eigenschappen

De eerste stap die Potts (2007) zet, is aantonen dat expressieven een aparte woordgroep zijn. Om dit aannemelijk te maken, worden er een aantal eigenschappen voorgesteld waar de woordgroep van expressieven volgens Potts (2007) aan voldoet. Die eigenschappen zal ik hier uiteenzetten. Een opmerking vooraf, de Engelse termen die Potts gebruikt om de eigenschappen te benoemen, zijn lastig te vertalen naar het Nederlands. Daarom zal ik hier de Engelse termen gebruiken om de eigenschappen te identificeren.

De eerste eigenschap is *independence*. Een expressieve term voegt expressieve inhoud toe aan een zin. De *independence* eigenschap stelt dat deze expressieve inhoud los staat van de descriptieve inhoud van de zin. Uit deze eigenschap volgt dat de expressieve inhoud van een zin te verwijderen is uit de zin, zonder dat de descriptieve inhoud aangepast wordt. Hierdoor is het mogelijk om overtollige expressieven te verwijderen uit een zin, zonder dat de waarheidscondities van die zin veranderen. De waarheidscondities van de zin worden immers bepaald door de descriptieve inhoud van de zin. Het is overigens niet zo dat expressieve inhoud altijd volledig onafhankelijk acteert van de descriptieve inhoud. Dit geldt bijvoorbeeld voor voorbeeld 2. Hier herhaald:

(3)

- a. Er staat een knol in de wei.
- b. Er staat een paard in de wei.

Hier vormt de expressieve term als het ware de brug tussen de expressieve en de descriptieve inhoud. ‘Knol’ is namelijk niet uit de zin te halen en voegt dus naast expressieve inhoud ook descriptieve inhoud toe aan de zin. De expressieve inhoud van ‘knol’ staat echter wel los van de descriptieve inhoud van de rest van de zin.

Volgens Potts (2007) is het dus mogelijk om expressieve inhoud apart van descriptieve inhoud te manipuleren. Om dit in te passen in de formele semantische theorie, introduceert Potts (2007) een nieuwe semantisch type. De formele semantiek werkt met een typensysteem. Dit systeem is er onder andere om te bepalen hoe zinnen opgebouwd zijn. Er worden hierbij typen toegekend aan entiteiten (*e*) en waarheidscondities (*t*). Deze zijn te combineren waardoor er typen gegeven kunnen worden aan zinnen. Om de onafhankelijkheid tussen expressieve inhoud en descriptieve inhoud te formaliseren, introduceert Potts (2007) een nieuw semantisch type: het expressieve type. Een expressief type is een tupel bestaande uit een descriptief type, dit type komt uit de standaard typentheorie, en een expressief basis type. Doordat dit expressieve type apart is van het descriptieve type, wordt er een aparte expressieve dimensie gecreëerd. De expressieve inhoud bevindt zich als het ware in deze aparte dimensie en kan daarom apart van de descriptieve inhoud aangepast worden. Ter illustratie van dit systeem geef ik de volgende omschrijving van het type van de expressieve term ‘knol’:

(4) knol = <paard, *een paard is een minderwaardig dier*>

Het eerste deel van het type van knol (‘paard’) staat voor het descriptieve type. Het type hiervan is gegeven door het oorspronkelijke typesysteem. Het deel achter de komma staat voor het expressieve type. Dit type komt uit het nieuwe typesysteem van Potts (2007). Van belang is dat er in (4) zowel een descriptief als een expressief type aanwezig is en dat deze twee typen los van elkaar bestaan. Daardoor kan het expressieve type aangepast worden, zonder dat het descriptieve type hierdoor veranderd.²

² Voor de formele uitwerking van de expressieve typentheorie verwijs ik naar Potts (2007)

De tweede eigenschap die Potts noemt is *nondisplaceability*. Dit houdt in dat de expressieve term die uitgesproken wordt iets zegt over het moment van uitspreken. Een expressieve term kan niets zeggen over emoties in het verleden of over veronderstellingen, mogelijkheden of vermoedens. De spreker heeft op het moment van uitspreken het gevoel dat bij de expressieve term hoort. Dus, als je je fiets aan het wegzetten bent en zegt:

(5) Elke keer als ik mijn fiets wegzet, dan valt die verdomde deur te vroeg dicht.

dan houdt dat in dat je op het moment dat je ‘verdomde’ zegt, je je ergert aan die deur. ‘Verdomde’ verwijst hier niet terug naar eerdere voorkomens van deze ergernis. Expressieven zijn dus niet ‘verplaatsbaar’. Descriptieve termen zijn wel ‘verplaatsbaar’. Als je zegt ‘Elke keer als ik mijn fiets wegzet en de deur dichtvalt, word ik boos.’, dan zegt dat niets over je emotionele staat op het moment dat je deze zin uitspreekt. De tijdsaanduiding heeft de beschrijving (‘word ik boos’) van je emotionele staat bij het dichtvallen van de deur ‘verplaatst’ naar het moment in de tijd waarop het gebeurde. In het bijzijn van operatoren als tijdsindicaties, gedragen expressieve en descriptieve termen zich dus anders. *Nondisplaceability* is een belangrijke eigenschap voor het gedrag van expressieven. Het gedrag van expressieven wordt gedeeltelijk door *nondisplaceability* veroorzaakt, in de volgende sectie kom ik hierop terug.

De volgende eigenschap is *perspective dependence*. Potts (2007) stelt dat expressieve inhoud geëvalueerd wordt vanuit een bepaald perspectief. Het uiten van een expressieve term zegt namelijk iets over de emotionele staat van degene die de expressieve term uitspreekt. Maar het hoeft niet altijd zo te zijn dat de expressieve inhoud geëvalueerd moet worden vanuit het perspectief van degene die hem uit. Het kan ook zijn dat expressieve inhoud geldt voor iemand anders dan de spreker. Dit is bijvoorbeeld het geval als iemand een uitspraak van iemand anders herhaalt en er in die uitspraak een expressieve term zit. Zie bijvoorbeeld het volgende voorbeeld:

(6) Mijn vader schreeuwde dat ik nooit zou mogen trouwen met die idioot Piet.

Het is niet aannemelijk dat de spreker van deze zin van mening is dat Piet een idioot is. Er zal dus een notie aan het logische systeem toegevoegd moeten worden waarmee bepaald kan worden voor wie de expressie inhoud geldt. Potts doet dit door de introductie van een *contextuele judge*. De *judge* is onderdeel van de context en bepaalt vanuit wie de expressieve term geanalyseerd moet worden. De precieze werking van de *judge* zal in de volgende sectie duidelijk worden.

De vierde eigenschap die Potts (2007) aandraagt is *descriptive ineffability*. Dit is het onvermogen van mensen om een duidelijke omschrijving van de betekenis van expressieven te geven. Beschrijvingen van expressieven verschillen van persoon tot persoon en het lijkt niet mogelijk om één beschrijving te geven voor een expressieve term. Deze eigenschap is de reden voor Potts om expressieven te classificeren als non-propositioneel. Dat wil zeggen dat expressieven niet te beschrijven zijn in de vorm van waarheidscondities. Om toch met expressieven te kunnen werken als betekenis-dragende elementen, behandelt Potts expressieven als *expressieve indices*. Een expressieve index is een triplet bestaande uit twee elementen *a* en *b* uit het domein van entiteiten en een index **I** die een deelverzameling is van het interval $[-1, 1]$. Dit ziet er dan zo uit: $\langle aIb \rangle$. Dit betekent dat *a* een attitude heeft tegenover *b*. Als de index gelijk is aan $[-1, 1]$ dan is de attitude neutraal. Verder geldt hoe kleiner de intervallen worden, hoe uitgesprokener de attitude is. Een voorbeeld van een index is.:

(7)

- a. $\langle [[sanne]][-.5,0][[piet]] \rangle$
- b. $\langle [[sanne]][-.5,.5][[piet]] \rangle$

(7) betekent in beide gevallen dat Sanne een negatieve houding heeft ten opzichte van Piet. In (7a) is deze houding negatiever dan in (7b).

Immediacy is de vijfde eigenschap van expressieven. Wat Potts (2007) hiermee wil aangeven, is dat expressieven een *performatief* karakter hebben. Dat wil zeggen dat het uiten van een expressieve term voldoende is om de inhoud van de expressieve term over te brengen. Dit gebeurt niet op zinsniveau, maar op woordniveau. Het uitspreken van een expressieve term is al genoeg om een attitude over te brengen, hierop is de rest van de zin niet van invloed. Op het moment dat je het woord

‘idiot’ gebruikt om iemand aan te duiden, wordt de expressieve index van jouw attitude tegenover die persoon gelijk aangepast. Voor je gesprekspartners is dan meteen duidelijk dat je een negatieve houding hebt over de persoon in kwestie.

Deze vijf eigenschappen onderscheiden woorden met expressieve inhoud van woorden zonder expressieve inhoud. Daarom kunnen expressieven volgens Potts (2007) aangemerkt worden als een aparte woordgroep.³ Om het gedrag van deze woordgroep te kunnen beschrijven, wordt er in Potts (2007) een formele theorie geïntroduceerd waarbij er een extra expressieve dimensie aan de semantiek wordt toegevoegd, om zo de expressieve inhoud van expressieven te kunnen vatten. In de volgende sectie zal ik verder ingaan op het gedrag van expressieven.

2.2 Expressieven en projectie

Nu duidelijk is waarom expressieven volgens Potts (2007) een aparte woordgroep vormen, zal ik dieper ingaan op het semantische gedrag van expressieven. Hoe gedragen expressieven en hun betekenissen zich in taal?

Een belangrijk begrip hierbij is *projectie*. De betekenis van een term projecteert als de betekenis van die term ook geldt voor de gehele zin. Dit illustreer ik met de volgende voorbeelden: (8)

- a. Piet is stom
- b. Piet is niet stom

In (8a) projecteert de betekenis van ‘stom’ naar de gehele zin. Deze zin betekent dus dat degene die dit zegt, vindt dat Piet stom is. In (8b) projecteert de betekenis van ‘stom’ echter niet, ook al is de betekenis van ‘stom’ wel onderdeel van de zin. De negatie voorkomt hier dat het de betekenis van ‘stom’ kan projecteren naar de hele zin. (8b) zegt dus iets positiefs over Piet, ondanks de negatieve betekenis van het woord ‘stom’.

Volgens Potts (2007) projecteert expressieve inhoud altijd. Op het moment dat een expressieve term voorkomt in de zin, dan geldt de expressieve inhoud van die term voor de hele zin. Dit houdt in dat bepaalde operatoren geen invloed hebben op het al dan niet projecteren van expressieven. Een voorbeeld hiervan is negatie in voorbeelden (9) en (10):

(9) Die klootzak Piet is niet te laat op zijn werk. (#Piet is aardig.)

(10) Niemand heeft een knol in de wei zien staan. (#Een paard is een leuk dier.)

De negatieve expressieve term ‘klootzak’ in (9) wordt niet genegeerd. Ook al wordt een negatieve gebeurtenis rondom Piet wel genegeerd. Uit (9) kan dus niet volgen dat Piet aardig is, want de negatieve expressieve inhoud van ‘klootzak’ geldt voor de hele zin. En voor (10) geldt dat uit de zin niet volgt dat een paard een leuk dier is. Omdat de negatieve expressie inhoud van ‘knol’ projecteert naar de rest van de zin. In (10) zagen we al dat ‘stom’ niet projecteert in het bereik van de negatie. ‘Stom’ is hier een descriptieve term. Een verschil tussen expressieve en descriptieve termen is dus dat descriptieve termen niet altijd projecteren en expressieve termen volgens Potts (2007) wel altijd projecteren.

Het feit dat expressieven altijd projecteren, komt voor uit de eigenschappen *nondisplaceability* en *independence*. *Independence* maakt het mogelijk dat descriptieve inhoud en expressieve inhoud los van elkaar te manipuleren is. Dit is nodig om de expressieve inhoud van de expressieven los te kunnen koppelen van de descriptieve inhoud van bijvoorbeeld negaties. Daarnaast is *nondisplaceability* van belang. Dit is de eigenschap dat een expressieve term altijd van toepassing is op het hier en nu en niet op een ander moment in de tijd. Uit deze eigenschap volgt namelijk dat een expressieve betekenis niet te verplaatsen is onder invloed van bijvoorbeeld tijdsbepalingen en negaties. Dit zorgt ervoor dat de betekenis van een expressieve term dus altijd geldt voor de hele zin waarin de term voorkomt.

³ Potts (2007) noemt nog een zesde eigenschap, *repeatability*. Dit is de eigenschap dat het herhalen van een expressieve term de betekenis van de expressieve term versterkt. Het is echter niet duidelijk wat het onderscheidende karakter van deze eigenschap is. Ook is deze eigenschap niet van belang voor het gevolg van deze scriptie. Daarom laat ik verdere toelichting op deze eigenschap achterwege.

Het feit dat expressieve inhoud volgens Potts (2007) niet ‘verplaatsbaar’ is, wordt gewaarborgd door het expressieve typensysteem dat Potts (2007) introduceert. Om expressieve inhoud te verplaatsen zou het mogelijk moeten zijn om een operator, zoals een tijdsbepaling, toe te passen op expressieve betekenis. De eigenschap *nondisplaceability* is zodanig ingebouwd in de expressieve typentheorie, dat dit niet mogelijk is. Het typensysteem maakt het onmogelijk om het type van een operator zoals een tijdsbepaling toe te passen op een expressief type. Het type dat hieruit zou komen, is een type dat volgens het typensysteem van Potts (2007) niet geldig is voor een expressieve term. Dit maakt het volgens Potts (2007) onmogelijk om expressieve inhoud te verplaatsen.

Als het inderdaad zo zou zijn dat expressieven altijd projecteren, dan is dit een belangrijk argument voor het idee dat expressieven een aparte woordgroep zijn. Maar er zijn problemen met *nondisplaceability*. Potts (2007) noemt zelf al voorbeelden die erop zouden kunnen wijzen dat het wel mogelijk is expressieve inhoud te verplaatsen naar een moment buiten de huidige situatie om. Om een dergelijke situatie te illustreren, geef ik het volgende voorbeeld:

(11) Mijn vader schreeuwde dat ik nooit zou mogen trouwen met die idioot Piet.

In dit voorbeeld is het niet aannemelijk dat de spreker van de zin vindt dat Piet een idioot is. Uit de zin blijkt immers dat hij met hem wil trouwen. De vader was op het moment van zijn schreeuw van mening was dat Piet een idioot is. De expressieve inhoud is hier dus wel ‘verplaatsbaar’.

Ik denk dat Potts (2007) vanwege dit probleem de eigenschap *perspective dependence* introduceert. Deze eigenschap is al kort uitgelegd in de vorige sectie. *Perspective dependence* moet volgens Potts verklaren waarom de expressieve inhoud in zinnen als (11) toch wel ‘verplaatsbaar’ is, zonder dat dit een probleem vormt voor de eigenschap *nondisplaceability*. *Perspective dependence* zorgt ervoor dat de spreker niet standaard degene is voor wie de expressieve term geanalyseerd wordt. De *judge* van expressieve content kan ook iemand anders zijn dan de spreker van de expressieve term. Dit gaat op de volgende manier in zijn werk. In het geval van de aanwezigheid van een expressieve term, wordt er in de theorie van Potts (2007) een aparte context c' geïntroduceerd. c' is gelijk aan de originele context c , behalve dat in c' er een *judge* c_j aangewezen wordt, die van toepassing is op de expressieve inhoud van de zin. In het geval van (11) is de vader dus de *judge* in de nieuwe context c' . De expressieve inhoud wordt hier dus niet ‘verplaatst’ naar het moment waarop de vader de uitspraak deed, maar de vader wordt als *judge* voor de expressieve inhoud van de zin aangewezen op het moment dat de zin uitgesproken wordt door de spreker.

Voor de formele theorie van Potts (2007) is het dus van belang dat het inderdaad zo is dat expressieven een aparte woordgroep vormen en dat *nondisplaceability* en *perspective dependence* standhouden. Deze eigenschappen moeten standhouden, omdat deze essentieel zijn voor de theorie van Potts (2007). Ze verklaren waarom de eigenschappen en het projectiegedrag van expressieven zo bijzonder zijn dat er een aparte expressieve dimensie nodig is. In het volgende hoofdstuk bespreek ik een theorie waarin deze eigenschappen niet gelden.

Hoofdstuk 3 – Expressieven, presupposities en projectie

In dit hoofdstuk zal een andere aanpak van expressieven beschreven worden. Er zal worden beargumenteerd waarom expressieven juist géén aparte woordgroep vormen. Vervolgens zal ik uiteenzetten waarom expressieven gerekend kunnen worden onder de presupposities en waarom er volgens dit idee dus geen nieuwe expressieve dimensie nodig is. Maar eerst leg ik uit wat presupposities zijn.

3.1 Wat zijn presupposities?

In sommige zinnen is het nodig om een bepaalde vooronderstelling te doen, om een bruikbare uitspraak te doen met die zin. Deze vooronderstelling wordt ook wel een *presuppositie* genoemd. De uitspraak die de vooronderstelling veronderstelling verwacht, wordt de presuppositie *trigger* genoemd. In zinnen waarin een presuppositie *trigger* staat, is het dus nodig om informatie over een deel van de zin aan te nemen, om de waarheidscondities voor die zin te kunnen bepalen. Het volgende voorbeeld illustreert dit:

(12)

- a. Ricks hond heeft een bruine vacht.
- b. Vooronderstelling: Rick heeft een hond.

Zin a in dit voorbeeld kan alleen een betekenis hebben als voorondersteld wordt dat Rick ook daadwerkelijk een hond heeft. Als Rick geen hond heeft, dan is (12a) geen bruikbare uitspraak, omdat er geen hond is waar de zin uitspraak over kan doen. ‘Ricks hond’ is in (12a) de presuppositie *trigger*.

Net als bij expressieven, speelt projectie ook bij presupposities een belangrijke rol. Als een presuppositie *getriggerd* wordt door een bepaalde *trigger*, dan kan het zo zijn dat een complexe zin waarin deze *trigger* voorkomt ook deze presuppositie heeft. Zie bijvoorbeeld de volgende zin.:

(13) Niemand heeft Ricks hond gezien.

‘Ricks hond’ activeert hier de presuppositie dat Rick een hond heeft. Het feit dat deze hond door niemand gezien is, betekent niet dat Rick geen hond heeft. De presuppositie ‘Rick heeft een hond’ is hier dus van toepassing op de hele zin. De aanwezigheid van de negatie ‘niemand’ heeft in deze zin geen invloed op de presuppositie, waardoor de presuppositie kan projecteren. De negatie noemen we in dit geval een *hole*. Dit is een operator die ervoor zorgt dat een presuppositie kan projecteren.

Presupposities projecteren niet altijd. Dit in tegenstelling tot de expressieven in de theorie van Pott (2007). Het is mogelijk om een zin te formuleren waar een presuppositie in voorkomt die niet voor de hele zin geldt. Dit kan doormiddel van een *plug*, dit is een operator die ervoor zorgt dat een presuppositie niet kan projecteren. Een voorbeeld van een *plug* is een *als-dan zin*. Een bekend voorbeeld om dit te verduidelijken:

(14) Als de koning een zoon heeft, dan is de zoon van de koning kaal.

‘De koning heeft een zoon’ is de presuppositie van het consequent. Deze presuppositie wordt *getriggerd* door ‘de zoon van de koning’. De uitspraak dat de zoon van de koning kaal is, kan namelijk alleen een betekenisvolle uitdrukking zijn als de koning ook echt een zoon heeft. De presuppositie geldt echter niet voor de hele zin, omdat de presuppositie niet projecteert. Hij projecteert niet, omdat er in het antecedent al aangenomen wordt dat de koning een zoon heeft. Door dit aan te nemen, wordt deze informatie toegevoegd aan de lokale context waarin het consequent van de zin geanalyseerd wordt. Omdat de presuppositie ‘De koning heeft een zoon.’ toegevoegd is aan de lokale context, kan de consequent van (14) op de juiste manier geanalyseerd worden, zonder dat er voorondersteld hoeft te worden dat de koning een zoon heeft. De presuppositie ‘Er is een koning.’ is de enige presuppositie van (14). Als er geen koning zou zijn, zou (14) immers geen betekenis hebben.

Als-dan zinnen kunnen echter ook op een andere manier bijdragen aan de projectie van presupposities. Ze kunnen er ook voor zorgen dat een presuppositie wel projecteert. Ze kunnen dus

ook opereren als *hole*. Als de betekenis van het antecedent niet te maken heeft met de betekenis van het consequent, dan kan de presuppositie van het consequent wel projecteren. Een voorbeeld:

(15) Als de zon schijnt, dan is de zoon van de koning kaal.

In tegenstelling tot (14) wordt in het antecedent van (15) niet eerst aangenomen dat de koning een zoon heeft. De informatie die het antecedent van (15) toevoegt aan de lokale context, is niet van invloed op de betekenis van het consequent van (15). Hierdoor kan de presuppositie in het consequent van (15) wel projecteren. De presuppositie is ‘de koning heeft een zoon.’ en wordt getriggerd door de uitspraak ‘de zoon van de koning.’ Deze presuppositie projecteert hier wel, dus de presuppositie dat de koning een zoon heeft, is van toepassing op de hele zin. Of een presuppositie in een *als-dan zin* projecteert, hangt dus af van de betekenis van het antecedent. Een *als-dan zin* kan zowel een *plug* als een *hole* zijn. Operators met deze eigenschap worden ook wel *filters* genoemd.

We hebben nu gezien dat het projectiegedrag van presupposities anders is dan dat van de expressieven in de theorie van Potts (2007). Presupposities projecteren niet altijd, maar expressieven projecteren volgens Potts (2007) wel altijd. Dit hoofdstuk eindigt met de argumentatie dat expressieven een soort presupposities zijn (sectie 3.4). Om dit te kunnen beweren, moet eerst ontkracht worden dat expressieven altijd projecteren. Omdat anders het gedrag van expressieven niet overeenkomt met dat van presupposities. Hier kom ik in sectie 3.3 op terug. Maar om deze stappen te kunnen zetten, moet allereerst aangetoond worden dat expressieven geen aparte woordgroep zijn. Dit doe ik in de volgende sectie.

3.2 Expressieven vormen geen aparte woordgroep

Schlenker (2007) en Geurts (2007) stellen beide dat expressieven geen aparte woordgroep vormen op de manier die Potts (2007) voorstelt. Met de eigenschappen in Potts (2007) worden expressieven los getrokken van andere bestaande woordgroepen. Op basis van deze eigenschappen heeft Potts (2007) zijn formele systeem voor expressieven opgebouwd. Schlenker (2007) en Geurts (2007) beargumenteren op verschillende manieren dat de door Potts (2007) beschreven eigenschappen geen reden zijn om expressieven als een aparte woordgroep te beschouwen. Sommige eigenschappen zijn simpelweg niet geschikt om een aparte woordgroep te karakteriseren en sommige eigenschappen zijn ook van toepassing op presupposities.

Ten eerste is de eigenschap *independence* niet alleen voorbehouden aan expressieven. Bij expressieven is het zo dat de expressieve inhoud van de expressieve term losstaat van de descriptieve inhoud van de rest van de zin. Maar een dergelijke onafhankelijkheid geldt ook voor de inhoud van een presuppositie. De vooronderstelde inhoud die bij de presuppositie hoort, staat los van de descriptieve inhoud van de zin zelf. *Independence* is dus ook toe te passen op presupposities.

Daarnaast lijkt *descriptive ineffability* geen geschikte eigenschap te zijn om een woordgroep te karakteriseren. Schlenker (2007) geeft al aan dat deze eigenschap ook geldt voor presupposities. Voor het omschrijven van een presuppositie is het immers altijd nodig om iets te beweren en dit gaat tegen het karakter van een presuppositie in. Een presuppositie doet immers geen bewering, het vooronderstelt dat iets zo is. Geurts (2007) gaat nog een stap verder en geeft aan dat *descriptive ineffability* een eigenschap is die geldt voor heel veel soorten woorden. Woorden als *groen*, *mooi* en *de* zijn ook moeilijk eenduidig te omschrijven. En dat een woord niet één duidelijke definitie heeft, hoeft niet te betekenen dat het woord helemaal niet op een goede manier te beschrijven is. Het komt vaak voor dat woorden meerdere, gerelateerde betekenissen hebben. Deze woorden zijn polysemantisch. Het feit dat het lastig is om een expressieve term te definiëren is dus geen reden om ze als aparte woordgroep neer te zetten.

Nondisplaceability vormt ook een probleem voor de classificatie van expressieven door Potts (2007). *Nondisplaceability* voor expressieven komt volgens Schlenker (2007) voort uit het indexicale karakter van expressieven. Een expressieve term verwijst immers naar de persoonlijke emotionele toestand van degene die het uitspreekt. Het voorbeeld dat Potts (2007) veelvuldig gebruikt, is dan ook een indexicale term: *that bastard*. Bij dit voorbeeld is het inderdaad zo dat de *nondisplaceability* eigenschap geldig is. Maar dit komt niet door de aanwezigheid van een expressieve, maar door het feit dat de uitdrukking indexicaal is. Daarom is de expressieve inhoud niet verplaatsbaar. Geurts (2007)

toont door middel van voorbeelden uit natuurlijke taal aan dat expressieven wel degelijk onder het bereik van een operator kunnen vallen.⁴ Bijvoorbeeld de volgende zin:

(16) Ik wil niet dat we slecht zijn, ik wil dat we verdomde goed zullen zijn.

In deze zin wordt er een uitspraak over de toekomst gedaan. De spreker heeft hierbij de bedoeling dat ‘ze’ op een bepaald punt in de toekomst ‘verdomde goed’ moeten zijn. De expressieve inhoud van ‘verdomde’ wordt hiermee wel ‘verplaatst’ naar een moment in de toekomst. Iets wat volgens Potts (2007) niet mogelijk is. Schlenker (2007) vult nog aan dat indexicalen gemeenschappelijke eigenschappen hebben met presupposities. Neem bijvoorbeeld de indexicaal ‘jij’. ‘Jij’ bevat de presuppositie dat het verwijst naar de persoon die aangesproken wordt. Zoals hierboven al genoemd is, hebben de expressieven van Potts (2007) ook een indexicaal karakter. Er is dus een parallel te trekken tussen expressieven en presupposities, omdat expressieven een indexicaal karakter hebben en woorden met een indexicaal karakter een presuppositie veronderstellen. *Nondisplaceability* gaat dus niet altijd op voor expressieven en lijkt ook toepasbaar te zijn op presupposities.

Dat *perspective dependence* voorbehouden is aan expressieven, wijst Schlenker (2007) af door te stellen dat sommige expressieven *shiftable indexicals* zijn. Kort gezegd zijn dit indexicalen waarvan de verwijzing flexibel is. Ze hebben dus niet één mogelijkheid waar ze naar kunnen verwijzen, maar meerdere. Dit zit hem in het feit dat ze gezien kunnen worden vanuit verschillende contexten. *Shiftable indexicals* zijn een ingewikkeld fenomeen en een verantwoording waarom deze een belangrijke rol kunnen spelen in het onderzoek naar de relatie tussen expressieven en presupposities zou een uitgebreide analyse vereisen, die gaat te ver voor de strekking van dit onderzoek.

De eigenschap *immediacy* is ook aan presupposities toe te schrijven. De reden hiervoor hangt samen met de redentatie van Schlenker (2007) waarom expressieven eigenlijk een soort presupposities zijn. Daarom leg ik eerst die redentatie uit en zal ik daarna terugkomen op *immediacy*. Met die eigenschap alvast in ogenschouw nemende, kunnen we dus stellen dat alle eigenschappen die Potts (2007) beschrijft, niet geldig zijn om expressieven als aparte woordgroep te behandelen.⁵ Expressieven lijken dus niet geclassificeerd te kunnen worden als aparte woordgroep. Als dit zo is, verdwijnt ook het afwijkende gedrag van expressieven. In het bijzonder vervalt hierdoor het verschil in projectie gedrag tussen expressieven en presupposities. In de volgende sectie ga dieper in op het projectiegedrag van expressieven.

3.3 Reflectie: Expressieven projecteren toch niet altijd

Potts (2007) benoemt zelf ook de mogelijkheid dat expressieven eigenlijk een soort presupposities zijn. Deze optie wordt ook meteen weer van tafel geveegd vanwege het verschil in projectiegedrag tussen expressieven en presupposities. Zoals al eerder opgemerkt, projecteren expressieven in de theorie van Potts (2007) altijd. Bij presupposities is dit niet zo, in het bijzijn van *plugs* projecteren presupposities niet.

Maar het lijkt erop dat expressieven niet altijd projecteren. Het feit dat expressieven altijd zouden projecteren komt, zoals eerder uitgelegd, onder andere voort uit de eigenschap *nondisplaceability*. Geurts (2007) en Schlenker (2007) gaven al redenen waarom deze eigenschap niet alleen toepasbaar is op expressieven. Maar naar mijn idee houdt *nondisplaceability* helemaal geen stand in de theorie van Potts (2007). Potts (2007) geeft zelf al een voorbeeld (11), hier herhaald in (17) dat suggereert dat er problemen lijken te zijn met *nondisplaceability*.

(17) Mijn vader schreeuwde dat ik nooit zou mogen trouwen met die idioot Piet.

⁴ Geurts (2007) geeft aan dat hij deze voorbeelden heeft gehaald uit het ‘Google corpus’, hij vermeld hierbij echter niet welk corpus hij precies bedoelt. Ik kan dus niet achterhalen waar de voorbeelden precies vandaan komen.

⁵ Geurts (2007) en Schlenker (2007) hebben ook kritiek op de *repeatability*. Deze eigenschap bespreek ik hier niet, zie ook voetnoot 4.

Potts (2007) stelt echter dat dit voorbeeld geen probleem vormt voor *nondisplaceability*, maar dat het slechts het belang van *perspective dependence* aanduidt. *Perspective dependence* wordt dus geïntroduceerd om de problemen met *nondisplaceability* op te lossen. Ik zie echter niet in hoe deze eigenschap voorkomt dat de expressieve inhoud in (17) niet ‘verplaatst’ wordt. De *judge* die Potts (2007) introduceert om deze eigenschap te kunnen vatten, zorgt ervoor dat de expressieve term geanalyseerd wordt voor de juiste persoon. Dit doet de *judge* op het moment dat de zin wordt uitgesproken. Daarmee zou deze *judge* er voor moeten zorgen dat de expressieve inhoud niet ‘verplaatst’ kan worden. In het geval van voorbeeld (17) zou de vader dus de *judge* van de expressieve term zijn, aangezien hij de oorspronkelijke uitspraak doet. Echter voorkomt dit volgens mij niet dat de expressieve inhoud hier niet ‘verplaatst’ wordt. De vader bevond zich op het moment dat hij de uitspraak deed in een emotionele staat. Niet op het moment dat zijn zoon of dochter de uitspraak van de vader herhaalde. De expressieve term grijpt hier naar mijn idee dus wel terug op een ander moment in de tijd. Het lijkt er dus op dat expressieve inhoud wel ‘verplaatsbaar’ is. De eigenschap *nondisplaceability* houdt dus geen stand en daarmee is het helemaal niet zo zeker dat expressieven altijd projecteren.

Naast het probleem met *nondisplaceability*, komt ook Lasersohn (2007) met de theorie dat expressieven niet altijd projecteren. Lasersohn (2007) stelt dat expressieven niet altijd projecteren in de aanwezigheid van filters. Het volgende voorbeeld van een *als-dan zin* als illustratie:

(18) Ik vind Piet fantastisch. Maar als hij me belazert, dan sla ik die idioot in elkaar.

De expressieve term ‘die idioot’ projecteert hier niet. Dit omdat de spreker van deze zin Piet alleen een idioot vindt, als hij belazert wordt door Piet.

Nog een voorbeeld:

(19) Kun je geloven hoe oneerlijk Sanne deed over Piet? Hij is een lieve man, maar nadat hij weg was, begon ze een scheldpartij over dat ze die idioot wel kon vermoorden.

‘Scheldpartij’ functioneert hier als *plug* voor de expressieve inhoud van ‘die idioot’. Het woord ‘scheldpartij’ heeft als betekenis dat de inhoud van wat Sanne vertelde negatief is en geeft dus aan dat Sanne op het moment van de scheldpartij een negatieve attitude had tegenover Piet. De presuppositie ‘Piet is een idioot’ wordt dus niet *getriggerd* door deze zin.

Wat opvalt is dat bij beide voorbeelden een bewering gedaan wordt om te voorkomen dat de expressieve inhoud van de negatieve expressieven kan projecteren. ‘Ik vind Piet fantastisch’ in (18) en ‘Piet is een lieve man’ in (19). Volgens Lasersohn (2007) zijn mensen extra voorzichtig met het gebruik van expressieven, omdat het uitspreken van een expressie term ongewenste negatieve implicaties met zich mee kan brengen. Zie bijvoorbeeld dit voorbeeld:

(20) Sanne gelooft dat die idioot Piet ontslagen moet worden.

In dit voorbeeld projecteert de expressieve inhoud van ‘die idioot’ wel, waardoor de spreker ervan beschuldigd kan worden dat hij Piet een idioot vindt, terwijl dit misschien wel helemaal niet zijn mening is. Iemand zal dus alleen een formulering als in (20) gebruiken, als hij het niet erg vindt om een negatieve attitude tegenover Piet aan te nemen. Lasersohn (2007) stelt dan ook dat de reden dat expressieven niet altijd projecteren is dat mensen er extra opletten dat de expressieve inhoud van hun uitspraken niet onbedoeld ‘lekt’. Dus zorgen ze ervoor dat de expressieve inhoud van de expressieven die ze gebruiken niet kan projecteren.

Aangezien expressieven dus niet altijd projecteren in het bijzijn van *plugs*, en dus wel hetzelfde projectiegedrag vertonen als presupposities, neemt dit een obstakel weg om expressieven te scharen onder presupposities. In de volgende sectie ga ik een theorie uitleggen die expressieven inderdaad bestempeld als (een soort) presuppositie.

3.4 Expressieven zijn selffulfilling presupposities

Schlenker (2007) stelt voor om expressieven onder presupposities te classificeren. Expressieven zouden kunnen vallen onder een aparte soort presuppositie: de *selffulfilling presuppositie*. In deze sectie ga ik uitleggen wat dit precies inhoudt en hoe deze conclusie bereikt is.

Potts (2005) had ook al voorzien dat expressieven mogelijk onder presupposities kunnen vallen. Maar hij wijst dit idee af omdat expressieven zich anders gedragen dan presupposities. Expressieven zijn informatief, terwijl presupposities voorwaarden toevoegen aan de gemeenschappelijke grond van het gesprek. Schlenker (2007) stelt dat we om expressieven te kunnen plaatsen onder presupposities, we moeten aantonen dat presupposities ook informatief kunnen zijn.

We gebruiken hierbij de volgende voorbeeldzinnen.

(21)

- a. De minister-president is dom.
- b. De domme-minister president zal een ramp veroorzaken.

‘Dom(me)’ geeft hier informatie over de attitude van de spreker tegenover de minister-president. Maar ‘dom(me)’ kan geen expressieve term zijn volgens de theorie van Potts (2007). Want ‘dom’ in (21a) wordt predicatief gebruikt. Dit houdt in dat het een type moet hebben wat eindigt op een het type *t*. Een expressieve term kan volgens Potts (2007) niet eindigen op een het type *t*. Het type van een expressieve term kan volgens Potts (2007) alleen maar eindigen op een expressief type ϵ . Schlenker (2007) gebruikt dit voorbeeld volgens mij om te kunnen stellen dat niet alle expressieven binnen het systeem van Potts (2007) kunnen vallen. ‘Domme’ in (21b) wordt expressief gebruikt, maar past niet binnen de technische eisen die Potts (2007) stelt aan expressieven. Dit is de eerste stap die Schlenker (2007) zet om uiteindelijk te kunnen concluderen dat expressieven een soort presupposities zijn.

Opvallend aan (21) is dat de expressieve *modifier* semantisch werk doet op een entiteit die maar één keer voorkomt. Normaal gesproken heeft het geen zin om een *modifier* toe te passen op een entiteit als ‘minister-president’, omdat er maar één minister-president is. Iets zeggen als ‘de bruinharige minister-president’ is dus niet nuttig, tenzij er toch meerdere minister-presidenten zijn. Maar *attitudionele modifiers* voegen blijkbaar wel semantische informatie toe aan entiteiten die maar één keer voorkomen. Zeggen dat de minister-president dom is, voegt duidelijk extra informatie toe aan de zin. Informatie die niet overgebracht zou zijn als ‘dom(me)’ niet gebruikt was. In zin (21b) is ‘de domme minister-president’ in dit geval een presuppositie. ‘Domme’ geeft hier informatie over de attitude van de spreker tegenover de minister-president. In eerste instantie zou je zeggen dat deze attitude niet voorondersteld hoeft te worden en er dus geen presuppositie ontstaat, omdat de attitude duidelijk wordt op het moment van uitspreken. Maar vanwege compositionaliteit, is het wel nodig dat er voorondersteld wordt dat er een domme minister-president is. Anders is de zin nutteloos, omdat het onderwerp van de zin dan niet zou bestaan.

We hebben nu een voorbeeld gezien van een expressieve term die een presuppositie *triggert* die informatief is. Als we kunnen aantonen dat dergelijke *attitudionele modifiers* inderdaad een informatieve presuppositie *triggeren*, dan hebben we laten zien dat expressies onder presupposities vallen. Schlenker (2007) laat dit ook zien. Voor de hele uitwerking van de redenering wil ik verwijzen naar Schlenker (2007). Voor nu voldoet een samenvatting waardoor het idee van de theorie duidelijk wordt. Schlenker (2007) baseert zich op het idee van gemeenschappelijk aangenomen informatie. Hij laat zien dat iets vooronderstellen genoeg is om het deel te laten uitmaken van de gemeenschappelijk aangenomen informatie. Daarmee kan een presuppositie dus wel informatief zijn en dus hetzelfde gedrag vertonen als expressieven, in tegenstelling tot wat Potts (2005) eerder beweerde.

Essentieel is dat het een bepaald soort presupposities betreft: selffulfilling presupposities. De presupposities zijn selffulfilling omdat expressieven *indexicaal* en *attitudioneel* zijn. Door deze eigenschappen hebben de selffulfilling presupposities hetzelfde performatieve gedrag dat Potts (2007) toeschrijft aan expressieven in de *immediacy* eigenschap. Dus bij het uitspreken van een expressieve, wordt volgens Schlenker (2007) gelijk een selffulfilling presuppositie *getriggerd*. *Immediacy* is dus niet alleen van toepassing op expressieven, waardoor het ook geen geldige eigenschap is om expressieven neer te zetten als aparte woordgroep.

In dit hoofdstuk hebben we gezien dat er haken en ogen zitten aan de theorie van Potts (2007). Het gedrag van expressieven lijkt namelijk niet zo bijzonder te zijn als Potts (2007) stelt, waardoor

expressieven niet noodzakelijk een aparte woordgroep hoeven te vormen. Hierop heeft Schlenker (2007) een idee gegeven waardoor het niet nodig is om een extra expressieve dimensie toe te voegen aan het semantische systeem. Schlenker (2007) stelt dat de (projectie) eigenschappen van expressieven ook gerechtvaardigd worden als expressieven bestempeld worden als selffulfilling presuppositions. Maar met de theorieën van Potts (2007) en Schlenker (2007) is nog niet alles gezegd over de eigenschappen van presuppositions. In het volgende hoofdstuk laat ik zien waar de besproken ideeën naar mijn idee tekort schieten.

Hoofdstuk 4 – Waar de theorieën tekort schieten

In de voorgaande hoofdstukken hebben we twee manieren gezien om met expressieven om te gaan. Potts (2007) ziet expressieven als een aparte woordgroep en heeft een aparte dimensie geïntroduceerd om het gedrag van expressieven te verklaren. Geurts (2007) en Schlenker (2007) stellen juist dat expressieven geen aparte woordgroep vormen, waardoor Schlenker (2007) beargumenteert dat expressieven eigenlijk een soort presupposities zijn. Deze theorieën gaan naar mijn idee voorbij aan een belangrijk aspect van expressieven. Namelijk dat er meerdere soorten expressieven zijn en dat dit gevolgen heeft voor de manier waarop expressieven beschreven moeten worden. In dit hoofdstuk zal ik uiteenzetten waarom er meerdere soorten expressieven zijn en illustreren wat de gevolgen hiervan zijn. Hierdoor wordt duidelijk dat het belangrijk is om met een kritische blik te kijken naar het gebruik van de term expressieven en welke soorten daar onder vallen.

4.1 Onderscheid maken binnen expressieven

Expressieven zijn zoals gezegd in hoofdstuk 1 een lastig te beschrijven fenomeen. De huidige literatuur legt expressieven uit aan de hand van voorbeelden en eigenschappen. Om vervolgens op basis daarvan een theorie over expressieven te geven. Maar ik denk dat er hiermee voorbij gegaan wordt aan het feit dat er te veel soorten expressieven zijn om in één beschrijving en in één theorie te vangen. Het onderscheid maken tussen verschillende soorten expressieven is volgens mij essentieel voor een goede behandeling van expressieven.

In de literatuur worden *honorifics* als het woord ‘u’, scheldwoorden als ‘verdomme’ of ‘idiot’ en etnische scheldwoorden zoals ‘mof’⁶ allemaal met de zelfde term (expressieven) aangeduid, en in het geval van Potts (2007) met dezelfde eigenschappen beschreven. Maar deze woorden kunnen niet onder dezelfde groep geschaard worden. Dit vanwege een verschil in het soort emoties die komen kijken bij het gebruik van deze woorden en de gevolgen hiervan voor de functie die deze woorden hebben binnen een zin. Daarom maak ik binnen de groep expressieven een onderscheid tussen deze drie woordsoorten.

Honorifics zijn expressieven die vooral op basis van het sociaal-emotionele aspect expressieve inhoud hebben. Het maakt uit of je iemand aanspreekt met ‘u’ of met ‘je’ omdat deze woorden verschillende ladingen geven aan een zin. Een persoon die een stuk ouder is dan jijzelf aanspreken met ‘je’, wordt in het algemeen onbeleefd gevonden. Dit komt voornamelijk vanwege sociale conventies rondom *honorifics*. Daarnaast hebben *honorifics* een emotioneel effect bij de hoorder ofwel degene die aangesproken wordt. Iemand kan zich beledigd voelen als hij niet aangesproken wordt met ‘u’ terwijl hij wel zo aangesproken wenst te worden. Maar het uitspreken van een *honorific* roept doorgaans geen emoties op bij de spreker. Het gebruik van een *honorific* komt niet voort uit een bepaalde emotie, maar vanuit sociale conventies.

Bij scheldwoorden en etnische scheldwoorden ligt dit anders. Deze woorden hebben zowel bij de spreker als bij de hoorder een extra emotionele lading. De extra emotionele lading noem ik de sociale betekenis van een woord. (Etnische) scheldwoorden hebben een emotionele betekenis omdat het gebruik van deze woorden voortkomt vanuit een bepaalde emotie. Er is hierbij een onderscheid tussen de emotionele betekenis voor de spreker en die van de hoorder. Iemand die een (etnisch) scheldwoord gebruikt, doet dit omdat hij een bepaalde emotie, bijvoorbeeld woede, voelt en dit wil uiten. Dit doet hij bijvoorbeeld door ‘verdomme’ te gebruiken. Dit is de emotionele betekenis voor de spreker. De hoorder herkent het scheldwoord als een woord dat emotie overbrengt en voelt daardoor ook emotie. Hij kan bijvoorbeeld geschokt zijn. Dit is de emotionele betekenis voor de hoorder. Emotionele betekenis wordt gegeven door de emotie die gevoeld wordt bij het horen en uitspreken van (etnische) scheldwoorden. *Honorifics* hebben deze emotionele betekenis niet, hierdoor kunnen *honorifics* niet op dezelfde manier geanalyseerd worden als etnische (scheldwoorden).

⁶ Het woord ‘mof’ gebruik ik in deze scriptie enkel als voorbeeld om de effecten van dergelijke taboewoorden te kunnen uitleggen. Ik ben me bewust van het aanstootgevende karakter van dit woord en het is dan ook alles behalve mijn intentie om ermee te beledigen. Ik moet het hier echter wel gebruiken om het gedrag van dergelijke expressieven op een effectieve manier te kunnen laten zien.

Tussen etnische scheldwoorden en ‘gewone’ scheldwoorden kan ook nog een onderscheid gemaakt worden. Dit onderscheid maak ik op basis van de intensiteit van de emotionele betekenis van etnische en ‘gewone’ scheldwoorden. De emotionele betekenis van etnische scheldwoorden is een stuk sterker dan de emotionele betekenis van gewone scheldwoorden. Etnische scheldwoorden zijn beledigend en denigrerend voor een vaak grote groep mensen. Vanwege deze eigenschappen en het aanstootgevend karakter zijn etnische scheldwoorden ‘verboden’ om te gebruiken (Anderson & Lepore (2013)). Dit geeft etnische scheldwoorden een intensere emotionele betekenis dan ‘gewone’ scheldwoorden. Hierdoor is de emotionele impact voor de hoorder van een etnisch scheldwoord een stuk sterker dan wanneer een ‘gewoon’ scheldwoord gebruikt wordt.

Het maken van onderscheid tussen neutrale en emotionele woorden wordt ondersteund door neurowetenschappelijk onderzoek. Er is uitgebreid onderzoek gedaan naar hoe wij mensen omgaan met taboewoorden. Uit dit onderzoek is gebleken dat onze hersenen heel anders omgaan met taboewoorden dan met neutrale woorden. Dit onderscheid is zelfs zo sterk, dat er twee verschillende hersensystemen zijn om emotiewoorden (zoals scheldwoorden) enerzijds en neutrale woorden anderzijds te verwerken (Jay & Janschewitz (2007)). Zo zijn er hersengebieden die gelinkt zijn aan emotie die een rol lijken te spelen bij het verwerken van emotiewoorden, maar niet bij het verwerken van neutrale woorden. Het onderscheid blijkt onder andere uit een verschil in het onthouden van emotiewoorden tegenover neutrale woorden. Emotiewoorden worden namelijk een stuk beter onthouden dan neutrale woorden. Dit omdat ze een hogere mate van *arousal* teweeg brengen dan neutrale woorden. Emotiewoorden worden door onze hersenen dus gezien als meer dan puur talige input.

De emotionele betekenis van een expressieve term staat los van de expressieve inhoud die een expressieve term toevoegt aan de zin waarin de term staat. De emotionele betekenis van een woord is afgeleid van de emotionele staat van de spreker en hoorder van het (etnische) scheldwoord. De expressieve inhoud volgt uit de betekenis van de expressieve term. Deze betekenis zegt alleen iets over de emotionele attitude van de spreker tegenover een andere entiteit. Expressieve inhoud zegt dus niets over de emotionele staat van de hoorder. Emotionele betekenis gaat over de emoties die horen bij een etnisch scheldwoord, terwijl expressieve inhoud afgeleid wordt van de betekenis van de expressieve term.

We hebben nu gezien dat het mogelijk is om een onderscheid te maken tussen verschillende soorten expressieven. Ik denk ook dat het noodzakelijk is om dit onderscheid te maken, omdat de aanwezigheid van emotionele betekenis van invloed is op de manier van waarop expressieven behandeld moeten worden. Ook zorgt emotionele betekenis voor een verschil in projectiegedrag tussen verschillende soorten expressieven. De gevolgen van het onderscheid maken tussen verschillende soorten expressieven laat ik in de volgende sectie zien.

4.2 – De invloed van verschillende soorten expressieven

Het maken van een onderscheid tussen expressieven met een emotionele betekenis en expressieven zonder een emotionele betekenis, heeft invloed op de in deze scriptie beschreven theorieën over expressieven. In de vorige sectie hebben we gezien dat sommige expressieven naast expressieve inhoud, ook emotionele betekenis oproepen. In deze sectie ga ik twee manieren laten zien waarop emotionele betekenis invloed heeft op formele theorieën. Ten eerste zal een volledige formele theorie voor expressieven, een manier moeten geven om de emotionele betekenissen van expressieven te beschrijven. Als een theorie dit niet kan, dan mist er een belangrijk aspect van expressieven en is de theorie dus niet volledig, zoals blijkt uit sectie 4.1. Ten tweede zorgt een verschil in intensiteit van emotionele betekenissen voor een verschil in het projectiegedrag van verschillende soorten expressieven. Dit is bijvoorbeeld het geval bij het verschil tussen scheldwoorden en etnische scheldwoorden. Hier kom ik later in deze sectie op terug. Ik ga nu eerst het idee van emotionele betekenissen toepassen op presupposities. Om te kijken of het idee van Schlenker (2007) toepasbaar is op emotionele betekenissen, ga ik onderzoeken of emotionele eigenschappen ook presupposities zijn. Als dit niet zo is, dan is het onwaarschijnlijk dat expressieven een soort presuppositie zijn.

Om te onderzoeken of emotionele betekenissen presupposities zijn, gebruik ik een aanpassing van voorbeeld (21b):

(22) De idiote minister-president gaat een ramp veroorzaken.

Ik ga er hierbij vanuit dat de spreker van deze zin emotie voelt bij het uitspreken van de woorden ‘de idiote minister-president’. Dit kan bijvoorbeeld woede zijn, omdat de spreker van deze zin boos is op de minister-president. Als expressieven een soort presuppositie zijn, dan zou de emotionele betekenis ook een presuppositie moeten kunnen *triggeren*. Maar dit is lastig. Presupposities zijn waarheidsconditioneel. Dit geldt niet voor emotionele betekenissen. Ik kan bijvoorbeeld de zin ‘Ik ben boos’ uitspreken, deze zin heeft waarheidscondities. Maar mijn woede op het moment van uitspreken is niet gelijk aan de waarheidscondities van de zin ‘Ik ben boos.’. De emotie die ik dan voel is niet te beschrijven in de waarheidscondities van de zin waarin ik die emotie uitspreek. Dit omdat mijn emotie losstaat van de descriptieve betekenis van de zin. Voor (23) is het dus ook niet vast te stellen welke condities ervoor zorgen dat de spreker van de zin inderdaad boos was bij het uitspreken van de zin. Het is voor emotionele betekenissen niet mogelijk om de condities te geven waarin deze emotionele betekenis waar of onwaar zijn. Emotionele betekenissen zijn dus, in tegenstelling tot presupposities, niet-waarheidsconditioneel.

Daarnaast is er nog een probleem met het feit dat presupposities *shiftable* zijn. Dit houdt in dat de context van de evaluatie van een presuppositie niet gelijk hoeft te zijn aan de context van de oorspronkelijke uitspraak. Een presuppositie kan dus op een later moment geanalyseerd worden, waarbij de omstandigheden anders zijn dan de omstandigheden op het moment van uitspreken, zonder dat de inhoud van de presuppositie daardoor veranderd is. Emotionele betekenissen bevatten deze eigenschap waarschijnlijk niet. Het is niet mogelijk om een emotionele betekenis in een andere context dan de oorspronkelijke te evalueren. Dit komt omdat de emotionele betekenis dan niet meer hetzelfde is. Als (22) op een later moment dan het moment van uitspreken geëvalueerd wordt, dan wil dat niet zeggen dat de emotionele betekenis op dat moment nog steeds hetzelfde is. Bijvoorbeeld de volgende zin:

(23) Weet je nog dat ik zei “De idiote minister-president gaat een ramp veroorzaken.”? Dat zie ik nu toch niet meer gebeuren.

(22) en (23) zijn door dezelfde persoon uitgesproken en door dezelfde persoon gehoord, maar dan in verschillende contexten. Op het moment van uitspreken van (23) is de emotionele betekenis van het woord ‘idiot’ niet meer hetzelfde als deze was in (22). Dit geldt zowel voor de spreker als hoorder van (23). De spreker voelde op het moment dat hij ‘idiot’ in (22) uitsprak een bepaalde emotie, maar bij het uitspreken van (23) is deze emotie niet meer hetzelfde. De situatie is veranderd, waar de spreker om het moment van (22) nog woede voelde, is deze woede bij (23) minder of niet meer aanwezig. De hoorder zal bij het horen van (23) ook een andere emotionele reactie hebben dan bij het horen van (22). Omdat de situatie waarin de zin wordt uitgesproken anders is. Emotie en daarmee emotionele betekenis is nooit meerdere keren precies hetzelfde. De presuppositie is echter wel hetzelfde gebleven in beide zinnen. ‘De idiote minister-president’ *triggert* in zowel (22) als (23) de presuppositie dat er een idiote-minister president is, en dus dat de spreker van de minister-president een idiot vindt. Die presuppositie in is (23) niet verdwenen. Dat de spreker niet meer verwacht dat de idiote minister-president een ramp gaat veroorzaken, wil niet zeggen dat de spreker niet meer vindt dat de minister-president een idiot is.

Emotionele betekenissen en presupposities verschillen dus op in ieder geval twee punten van elkaar. Aangezien een goede theorie voor expressieven ook om moet kunnen gaan met emotionele betekenissen, is het onwaarschijnlijk dat expressieven een soort presupposities zijn zoals Schlenker (2007) stelt. Emotionele betekenissen staan, zoals eerder uitgelegd, los van de betekenis van de expressieve term die voortkomt uit de emotionele betekenis. Dit suggereert dat er een extra dimensie in de semantische theorie nodig is om recht te kunnen doen aan de emotionele betekenis van expressieven. Potts (2007) lijkt dus een goed punt te hebben met het introduceren van de expressieve dimensie. Deze dimensie is echter geïntroduceerd om expressieve inhoud te vatten. Daarom is het niet duidelijk of deze dimensie uitgebreid genoeg is om ook recht te doen aan emotionele betekenissen.

Het tweede punt dat ik in deze sectie wil maken, is dat emotionele betekenissen kunnen leiden tot een verschil in het projectiegedrag van expressieven. In sectie 3.3 heb ik laten zien dat expressieven niet

altijd projecteren. Dit punt ga ik hier nuanceren, door te laten zien dat sommige soorten expressieven wel altijd projecteren. Dit laat ik zien door het onderscheid dat ik in sectie 4.1 heb gemaakt tussen etnische scheldwoorden ('mof') en gewone scheldwoorden ('idiot'). Dit onderscheid zit hem in de intensiteit van de emotionele betekenis. Het verschil in intensiteit van 'gewone' scheldwoorden en etnische scheldwoorden, heeft gevolgen voor het projectiegedrag van deze expressieve termen. Het gevolg van de intense emotionele betekenis van etnische scheldwoorden is dat deze expressieven wel altijd projecteren. 'Gewone' scheldwoorden projecteren echter niet altijd (zie sectie 3.3). Dit laat ik zien door (11), hier herhaald in (24) te vergelijken met een variant hierop in (25).

(24) Mijn vader schreeuwde dat ik nooit zou morgen trouwen met die idiot Piet.

(25) Mijn vader schreeuwde dat ik nooit zou mogen trouwen met die mof Piet.

In sectie 3.3 heb ik beargumenteerd dat de expressieve inhoud in (24) te verplaatsen is naar het moment dat de vader de uitspraak deed, waardoor deze niet projecteert. De expressieve inhoud van (25) is echter niet te verplaatsen, waardoor deze wel projecteert. Dit komt door het verschil in intensiteit tussen de emotionele betekenissen van 'mof' en 'idiot'. De emotionele betekenis van 'mof' is veel sterker dan de emotionele betekenis van 'idiot'. Dit leidt er toe dat elk gebruik van 'mof' leidt tot een emotionele reactie bij de hoorder die heftiger is dan bij een 'gewoon' scheldwoord. Dit gebeurt ook als een etnisch scheldwoord niet direct gebruikt worden om beledigend te zijn. Bijvoorbeeld als er een uitspraak herhaald wordt waarin een etnisch scheldwoord voorkomt, zoals in (25) gebeurd is. Vanwege de intense emotionele betekenis van 'mof', is het niet mogelijk om de verantwoordelijkheid voor het gebruiken van dit woord af te schuiven op iemand anders. Dit maakt dat de expressieve inhoud van (25) niet te verplaatsen is naar het moment waarop de vader het uitspreekt, waardoor de betekenis van het woord 'mof' projecteert naar de hele zin. Ik denk dat gedrag geldt voor alle etnische scheldwoorden. Etnische scheldwoorden projecteren dus wel altijd, terwijl gewone scheldwoorden dit niet altijd doen.

Dit voorbeeld heeft laten zien dat er verschillen in (projectie)gedrag zijn tussen verschillende soorten expressieven, als gevolg van het meenemen van de emotionele betekenis in de analyse van expressieven. Dit laat zien dat het belangrijk is om een onderscheid te maken tussen verschillende soorten expressieven. Verschil in gedrag leidt namelijk ook tot verschillende formele theorieën voor verschillende soorten expressieven. Ik heb in dit hoofdstuk grofweg drie soorten expressieven onderscheiden op basis van de aanwezig en intensiteit van emotionele betekenis: *honorifics* ('jij', 'u'), scheldwoorden ('verdomme', 'idiot') en taboewoorden ('mof'). Dit sluit natuurlijk niet uit dat er meer soorten expressieven aangewezen kunnen worden of dat een ander onderscheid geschikter is. Wat ik met het maken onderscheiden van deze soorten expressieven heb laten zien, is dat het mogelijk en noodzakelijk is om een onderscheid te maken tussen verschillende soorten expressieven om tot een volledige formele theorie van expressieven te komen.

Hoofdstuk 5 – Conclusie

Dit onderzoek heeft gekeken naar verschillende manieren waarop de semantiek om kan gaan met expressieven. Om dit onderzoek vorm te geven, heb ik in de inleiding de volgende onderzoeksvraag geformuleerd: *Hoe kan de semantiek omgaan met de bijzondere eigenschappen van expressieven?* Hierbij heb ik de volgende deelvragen opgesteld: *Welke overwegingen worden er in de literatuur gegeven om expressieven wel of juist niet te rekenen als aparte woordgroep?* en *Hoe succesvol zijn de gegeven argumenten met betrekking tot het brede scala van expressie termen?* Ik heb mij ten eerste gefocust op twee theorieën, die beide een verschillende mogelijkheid geven om om te gaan met de eigenschappen van expressieven. De eerste is het idee van Potts (2007) dat expressieven behandeld moeten worden als aparte woordgroep, waartoe er een extra expressieve dimensie toegevoegd wordt aan het semantisch systeem. De tweede is het idee van onder andere Geurt (2007) en Schlenker (2007) die juist stellen dat expressieven niet als aparte groep behandeld kunnen worden, omdat de eigenschappen waar Potts (2007) zich op baseert om verschillende redenen niet toereikend zijn. Waarna Schlenker (2007) stelt dat expressieven een soort presupposities zijn. De overweging dat expressieven een aparte woordgroep is, komt voornamelijk vanwege het feit dat expressieven zich volgens Potts (2007) anders gedragen dan andere woordgroepen. Belangrijk is hierbij het argument dat expressieven altijd projecteren. In de literatuur worden echter ook argumenten aangedragen waaruit blijkt dat expressieven geen aparte woordgroep zijn. Enerzijds omdat de eigenschappen die Potts (2007) gebruikt niet alleen toepasbaar zijn op expressieven, waardoor deze eigenschappen niet gebruikt kunnen worden om expressieven weg te zetten als aparte woordgroep. Anderzijds omdat het niet zo lijkt te zijn dat expressieven altijd projecteren. Beide redenen zijn aanleiding voor Schlenker (2007) om expressieven te classificeren als presupposities.

Ik denk dat het nog niet mogelijk is om te bepalen welke van de twee manieren de beste manier is. Daarvoor moet nog meer onderzoek gedaan worden naar de specifieke eigenschappen en het gedrag van expressieven. Zo heb ik weinig aandacht kunnen besteden aan de technische invulling van de theorie in Potts (2007). Door de introductie van een nieuw semantische type, de contextuele *judge* en de expressieve indices wordt het formele semantisch systeem flink uitgebreid. De correctheid hiervan zal dus ook nog uitvoerig onderzocht en getest moeten worden. De argumenten van Geurts (2007) en Schlenker (2007) tonen al wel aan dat er nog veel nader onderzoek nodig is om te bepalen in hoeverre de theorie van Potts (2007) recht doet aan het (projectie) gedrag van expressieven. Maar of expressieven presupposities zijn, is ook nog niet te zeggen. Zo geeft Schlenker (2007) nog geen hard bewijs dat expressieven inderdaad presupposities zijn. Om te kunnen bepalen dat expressieven presupposities zijn, is het nog nodig dat er verder onderzocht wordt of dit idee toepasbaar is op alle soorten expressieven. Schlenker (2007) gebruikt één voorbeeld om zijn theorie te bewijzen, dat is nog niet voldoende om te stellen dat het ook echt een juiste theorie is.

Waarin beide theorieën tekort schieten is dat ze geen aandacht besteden aan emotionele betekenissen. Dit is echter wel een belangrijk aspect van expressieven. Een formele theorie moet een manier geven om om te gaan met emotionele betekenissen, anders is het geen volledige theorie. Het lijkt niet mogelijk dat emotionele betekenissen een presuppositie *triggeren*. Er lijkt namelijk een extra semantische dimensie nodig te zijn om de eigenschappen van emotionele betekenissen te kunnen vatten. Of de expressieve dimensie van Potts (2007) hier geschikt voor is, is nog niet duidelijk. Een suggestie voor verder onderzoek is dan ook meer onderzoek naar het onderscheid tussen verschillende soorten expressieven. Op die manier kan afgebakend worden welke soorten expressieven er zijn en welke eigenschappen die soorten hebben. Op basis daarvan kan dan bepaald worden of er voldaan kan worden met één theorie voor expressieven of dat er meerdere theorieën nodig zijn, en aan welke eigenschappen deze theorie(ën) moet(en) voldoen. Bij dit onderzoek is van belang dat er gekeken wordt naar de effecten van emotionele betekenissen. Hoofdstuk 4 geeft al aan dat emotionele betekenissen van invloed zijn op de al bestaande theorie van Schlenker (2007) en op het projectiegedrag van expressieven. Hierbij is van belang dat duidelijk wordt wat de precieze eigenschappen van emotionele eigenschappen zijn. Dan kan aan de hand daarvan bepaald worden op welke manier emotionele betekenissen passen in een formele semantische theorie. Op basis van sectie 4.2 lijkt het erop dat er een extra semantische dimensie nodig is, maar wat de eigenschappen van de dimensie zouden moeten zijn, moet verder onderzoek uitwijzen.

Ik sluit af met de implicaties van dit onderzoek voor het vakgebied Artificiële intelligentie. Uit dit onderzoek is niet gebleken op welke manier het mogelijk is om een formele semantische theorie voor expressieven te formuleren, maar het laat wel zien dat het waarschijnlijk mogelijk is om een dergelijke theorie te formuleren. Dit houdt in dat we niet meer afhankelijk zijn van technieken als *Machine Learning* om emotie uit tekst te kunnen destilleren. Dergelijke technieken zeggen ons immers niets over de structuur van de taal zelf. We zullen met een formele semantische theorie niet in staat zijn om beter emotie uit tekst te kunnen destilleren, daarvoor zijn technieken als *Machine Learning* te sterk, maar een formele semantische theorie geeft ons wel een beter inzicht over hoe de relatie tussen emotie en taal werkt. Als we bijvoorbeeld kunnen achterhalen wat emotionele betekenissen precies zijn en wat voor een effect ze hebben, krijgen we een veel beter beeld van hoe de taal en emotie met elkaar interacteren. Een formele semantische theorie zal ons dus een stap dichterbij een vollediger beeld van de menselijke cognitie brengen.

Bibliografie

- Anderson, L., & Lepore, E. (2013). What did you call me? Slurs as prohibited words. *Analytic Philosophy*, 54(3), 350-363.
doi:10.1111/phib.12023
- Geurts, B. (2007). Really fucking brilliant. *Theoretical Linguistics*, 33(2), 209-214.
doi:10.1515/TL.2007.014
- Gutzmann, D. (2013). Expressives and beyond. An introduction to varieties of use-conditional meaning. *Beyond expressives: Explorations in use-conditional meaning*, 1-58. Geraadpleegd van [http://ling.yale.edu/sites/default/files/files/horn/Gutzmann,%20D%20\(2012\)%20Expressives%20and%20beyond.pdf](http://ling.yale.edu/sites/default/files/files/horn/Gutzmann,%20D%20(2012)%20Expressives%20and%20beyond.pdf)
- Jay, T., & Janschewitz, K. (2007). Filling the emotion gap in linguistic theory: Commentary on Potts' expressive dimension. *Theoretical Linguistics*, 33(2), 215-221.
doi: 10.1515/TL.2007.014
- Kaplan, D. (2008, 24 april). The meaning of "ouch" and "oops" with David Kaplan [Video]. Geraadpleegd op 10 maart, 2017, van <https://www.youtube.com/watch?v=iaGRLlgPl6w&t=9s&spfreload=10>
- Lasersohn, P. (2007). Expressives, perspective and presupposition. *Theoretical Linguistics*, 33(2), 223-230.
doi:10.1515/TL.2007.015
- Potts, C. (2005). *The logic of conventional implicatures* (No. 7). Oxford University Press on Demand. Geraadpleegd van <http://web.stanford.edu/~cgpotts/papers/potts-book-2005.pdf>
- Potts, C. (2007). The expressive dimension. *Theoretical linguistics*, 33(2), 165-198.
doi:10.1515/TL.2007.011
- Schlenker, P. (2007). Expressive presuppositions. *Theoretical Linguistics*, 33(2), 237-245.
doi:10.1515/TL.2007.017